

Posudek rigorózní práce

Titul: *K některým syntaktickým rysům právní italštiny smluv*

Autorka práce: Mgr. Marcela Nováková

Pracoviště: Ústav románských studií Filozofické fakulty UK v Praze, odd. italianistiky

Rozsah: 141 stran + bibliografie, celkem 142 stran

Právní varieta italštiny se svými terminologickými a syntaktickými zvláštnostmi často přitahovala a přitahuje pozornost lingvistů, ne vždy se však při studiu právní italštiny přihlíží ke značné vnitřní diferenciaci tohoto specializovaného jazykového kódu. Autorka předkládané práce si heterogenitu právního jazyka uvědomuje a ve svém zkoumání od ní vychází: **předmětem jejího zkoumání je právní italština smluv (PIS)** v kontrastu s obecně citovanými rysy právní italštiny (PI) na straně jedné, a v protikladu k tzv. stylisticky bezpříznakovému vyjadřování na straně druhé. V úvodní části proto autorka nejprve konfrontuje charakteristické rysy právní italštiny z odborné literatury a ze srovnání abstrahuje čtyři klíčové znaky PI. Následně zkoumá frekvenci těchto jazykových prostředků na specializovaném korpusu právních smluv, aby ověřila, do jaké míry lze obecné rysy právní italštiny nalézt i v PIS.

Prvním úkolem autorky bylo teoreticky uchopit vnitřní diferenciaci právního jazyka jako takového. Italští lingvisté nabízejí v tomto směru pojetí značně nesourodá (připodobňuje se *právní italština, administrativní italština, burocratese...*), a proto se autorka obrací mimo jiné i k autorům českým. V obecné rovině jí posloužila klasifikace pražské školy, která odlišuje primární a sekundární funkční styly; pro vnitřní stratifikaci právního jazyka pak vedle M. Cortelazza a G. Mortarové sáhla k pracem M. Tomáška. Odlišení jednotlivých rovin PI je přitom klíčové, protože autorka předpokládá, že výběr jazykových prostředků se z funkčních důvodů v jednotlivých podoblastech PI bude lišit.

Dalším nutným krokem byla konfrontace charakteristických rysů právní italštiny z odborné literatury (Cortelazzo, Serianni, Berruto, Mortara, Sobrero, Dardano), z něhož autorka zvolila čtyři nejcharakterističtější rysy PI: vysokou frekvenci kondenzovaného jmenného vyjádření („nominalizace“) v porovnání s vedlejšími větami, vysokou frekvenci složených předložkových výrazů, časté opisné verbonominální vazby a vysoký výskyt nefinitních slovesných tvarů (s. 21). Tyto jazykové prostředky pak konfrontuje s korpusem právních smluv na CD-ROM, který čítá cca 3.100 stran textu (s. 22).

(1) **Nominalizaci** (s. 23-51) zkoumá autorka jako konkurenci kondenzovaného jmenného vyjádření s explicitními a implicitními vedlejšími větami příslovečnými. Z frekvenčního hlediska konstatuje absolutní převahu nominalizace ve svém korpusu (70% případů, s. 42). Na rozdíl od referenčních analýz však důvody v použití nominálního vyjádření nevidí v jazykové ekonomii, ale ve funkčních faktorech (tematizace, zajištění koherence textu, apod. – s. 28). Zkoumá také případy, kdy není nominální vyjádření ze systémových důvodů možné (s. 45-50).

(2) Dalším sledovaným rysem PI je **konkurence jednoduchých předložek a složených předložkových spojení** (s. 52-73). Na základě analýz konstatuje vysokou frekvenci předložkových spojení, za důležitější však považuje důvody této převahy: předložková spojení jsou explicitnější a jednoznačnější, takže lépe odpovídají potřebám právního jazyka (s. 73).

(3) Konkurence **verbonominálních perifrází a plnovýznamových sloves** v PIS (s. 75-96) je samo o sobě tématem pro rozsáhlou studii, která by vyžadovala hluboké teoretické ukotvení. Verbonominální perifrází si autorka pracovně definovala jako „spojení slovesa s oslabeným lexikálním významem (...) a dějového substantiva“. Na základě této definice pak za typická V-N spojení považuje pouze případy, kdy verbální složku reprezentují slovesa *effettuare, eseguire, provvedere a qc., procedere a qc.*, neboť mají vysokou kolokabilitu (možnost vázat širokou škálu dějových substantiv, s. 80) a jen zřídka mají vlastní lexikální význam (tj. zřídka jsou sémantickým predikátem – jako např. v konstrukci *eseguire un contratto*, s. 87). Samotné V-N perifráze pak autorka klasifikuje do tří kategorií (s. 87-90): (a) tzv. „nevlastní perifráze“, tedy spojení predikativního slovesa s objektem (*eseguire un contratto*); (b) vlastní V-N perifráze, kterým konkuruje plnovýznamové sloveso; (c) „nevlastní“ V-N perifráze, kde jmennou složku reprezentuje složené dějové substantivum odborného charakteru (*provvedere alla vendita coattiva*).

Uvedené dělení je inspirativní v tom, že reflektuje specifickou situaci právního jazyka. Zatímco v běžném jazyce např. můžeme konstatovat ekvivalenci mezi vazbou V-(N-A) a vazbou V-Adv. (*provést rychlý manévř vs. rychle manévřovat*), v právním jazyce tato ekvivalence nefunguje, jestliže sekvence N+A je odborným termínem (*provvedere alla vendita coattiva vs. vendere coattivamente* – s. 90). Otázkou pak zůstává, proč autorka chápe tento typ jako spíše „nevlastní“ perifrázi, ačkoli principem fungování je tento postup analogický perifrázím vlastním.

Hlubší metodologické ukotvení by však zasloužilo samotné pojetí verbonominální perifráze. Použitá definice V-N perifráze je totiž interpretována tak, že slovesná složka má mít omezený lexikální význam *sama o sobě*; podle principů transformační gramatiky (zejm. podle školy *lessico-grammatica*, která bádání v tomto směru u románských jazyků ovlivnila nejvíce) však slovesná složka získává oslabený (až žádný) lexikální význam teprve v kombinaci s konkrétním dějovým substantivem a za dodržení dalších (aktualizačních) parametrů. Pak lze jako V-N perifráze shodně chápat *provvedere alla vendita* i *apportare una modificazione*; a naopak případy typu *eseguire un contratto* a *apportare il capitale* (cf. s. 80) bychom za verbonominální perifráze nepovažovali.

(4) Nejvíce se rozdíl mezi PI a PIS projevil při analýze **neurčitých tvarů sloves**. Zatímco u gerundia a zpodstatnělého infinitivu se vyšší frekvence obou těchto prostředků v PIS nepotvrdila, přítomné participium shledala autorka velmi frekventovaným. Participiu přitom konkurují především vztažné věty, které se však užívají zejména z funkčních důvodů (potřeba vyjádřit pasivum, explicitně ozřejmit časové vztahy či modalitu použitím konjunktivu, modálních sloves, apod. – cf. s. 134).

V **závěru** autorka konstatuje, že právní italština se s právní italštinou smluv shoduje především v použití dvou jazykových prostředků: nominalizace a použití přítomného participia. Všechny specifické vyjadřovací prostředky PIS mají podle autorky – navzdory tradovaným názorům – především opodstatnění funkční, a teprve sekundárně opodstatnění stylistické.

Překládaná práce je velmi solidní a kvalitně zpracovanou analýzou vybraných aspektů právní italštiny smluv. Cílem práce bylo srovnat charakteristické rysy PI a PIS, což se autorce přesvědčivě podařilo. Kladnou stránkou práce je rovněž fakt, že autorka nezůstává u prostých numerických srovnáních tvarů, ale snaží se hledat funkční důvody pro jejich výskyt či absenci. Pokud jde o problematické či diskutabilní body předkládané práce, je nejmístě zastavit se (vedle již uvedeného pojetí verbonominální perifráze) u následujících témat:

(a) Celkové pojetí **nominalizace** – chápeme-li jako nominalizaci proces vytváření substantiv od jiných slovních druhů (V>N, A>N – což je zcela legitimní), pak by případem nominalizace bylo i použití verbonominálních konstrukcí (tj. případ jmenné predikace) a použití zpodstatnělého infinitivu. Oba tyto jevy však autorka pojímá odděleně od nominalizace.

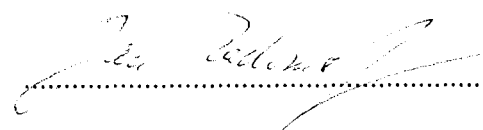
(b) Ve **frekvenčních analýzách** se autorka důsledně drží formálních znaků (výrazového plánu), takže se jí z důvodu polysémie/homonymie ne vždy podařilo postihnout všechny centrální výskyty studovaného jevu. Při použití daného korpusu však byl použitý postup patrně nejlepším možným.

(c) Některé dílčí závěry jsou diskutabilní, např. o **sémantických restrikcích nominalizace** (s. 46-47), které by bylo vhodné lépe objasnit jak po stránce teoretické (opozice dějová vs. stavová slovesa a důsledky pro nominalizaci) tak praktické (v čem je *godere* sloveso stavové, kdežto *godimento* jméno dějové, tj. proč jaký rozdíl by autorka viděla v použití *godere* vs. např. *trarre godimento*). Podobně o **kategorii slovesného rodu** (s. 44-45) lze obtížně hovořit u jmenných predikátů, které nejsou aktualizované (podpůrným či sponovým) slovesem.

(d) Závěrečná **bibliografie** sice zahrnuje všechny nejzákladnější práce oboru, avšak odráží jen malou část textů, které byly o právní italštině napsány.

V celkovém hodnocení předkládaná práce splňuje požadavky kladené na práce rigorózní, neboť originálním způsobem zpracovává jasně vymezené téma a přináší původní závěry. Proto ji doporučuji k obhajobě.

V Českých Budějovicích, 21. ledna 2008

PhDr. Jan Radimský, Ph.D.